

Kwartaalmonitor Overheidsfinanciën

Vierde kwartaal 2016

Begrotingsoverschot van 2,9 miljard euro in 2016

- **Uitgelicht:** Eerste begrotingsoverschot sinds 2008
- **Totale overheid:** Lagere afdrachten aan de Europese Unie
Overheidstekort en -schuld dalen verder
Rentelasten omlaag door obligaties met negatieve effectieve rente
- **Internationaal:** Nederland garant voor 27 miljard euro aan schuld in 2015
Nederlandse overheidsbedrijven relatief hoge schuld
- **Rijksoverheid:** Opbrengst vennootschapsbelasting een derde hoger
- **Decentrale overheden:** Gemeenten heffen 2,5 procent meer ozb in 2017 volgens begroting

Het overheidssaldo als percentage van het bruto binnenlands product (bbp) is in het vierde kwartaal van 2016 positief geworden. Dit komt doordat de inkomsten verder zijn toegenomen. Opvallend was de sterke stijging van de opbrengsten van de vennootschapsbelasting. Aan de uitgavenkant zijn de rentelasten historisch laag. Ook zijn de afdrachten aan de Europese Unie lager dan in 2015. De schuldquote daalde in het afgelopen jaar met 2,9 procentpunt naar 62,3 procent van het bbp. Voor 2017 verwachten gemeenten 2,5% meer ozb te heffen.

Nederlandse overheidsbedrijven hebben in 2015 een schuld van 108,1% bbp, wat relatief veel is binnen de Europese Unie. De schuldgaranties van de Nederlandse overheid zijn lager dan gemiddeld binnen de eurozone op 27 miljard euro.

Kerncijfers Overheid

	'15		'16		
	IV	I	II	III	IV
Miljard euro					
Inkomsten	78,4	76,7	78,3	71,3	80,7
Uitgaven	77,9	76,1	79,9	73,3	74,8
Saldo	0,5	0,6	-1,6	-1,9	5,9
Overheidsschuld	441,0	441,8	437,4	428,6	434,1
% bbp*					
Saldo	-2,1	-1,9	-1,0	-0,4	0,4
Overheidsschuld	65,2	64,9	63,8	62,0	62,3

* op jaarbasis

StatLine: [Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

Uitgelicht

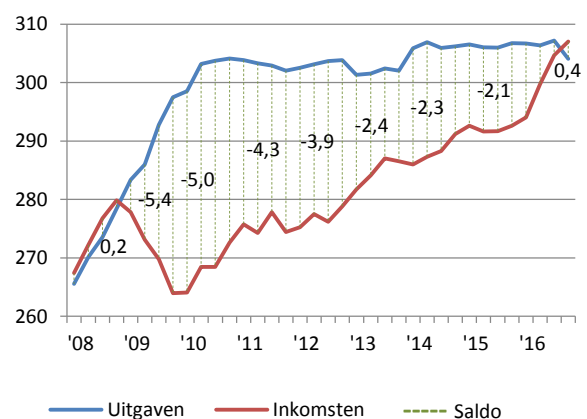
Eerste begrotingsoverschot sinds 2008

De overheid heeft in 2016 een overschot op haar begroting behaald van 0,4 procent van het bbp. De inkomsten stegen met 14,4 miljard naar 307,0 miljard euro. De uitgaven daalden met 2,6 miljard naar 304,1 miljard euro.

Aan het begin van de financiële crisis daalden de inkomsten van de overheid sterk, terwijl de uitgaven bleven stijgen. Vanaf 2010 zijn de uitgaven gestabiliseerd op een niveau iets boven de 300 miljard euro. De inkomsten stegen in dezelfde periode, voornamelijk door lastenverzwaring en economische groei. In 2016 heeft de overheid 2,9 miljard euro meer inkomsten binnengekregen dan uitgegeven. De inkomsten zijn in 2016 fors gestegen, met name doordat de inkomsten uit belastingen en premies met 17,3 miljard euro toenamen. De dalende aardgasbaten dempten de inkomstengroei in 2016 echter, met bijna 3 miljard euro.

Inkomsten uit vennootschapsbelasting zijn sinds 2009 met 9,4 miljard euro gestegen naar 21,0 miljard euro in 2016. De btw-inkomsten stegen sinds 2009 met 8,5 miljard euro.

Inkomsten en uitgaven (mld. euro) en saldo (%bbp)

StatLine: [Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

Kwartaalmonitor Overheidsfinanciën

Vierde kwartaal 2016

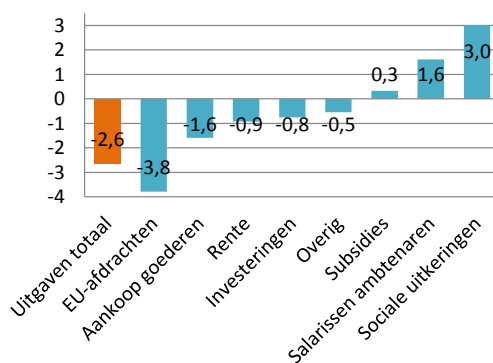
Totale overheid

Lagere afdrachten aan de Europese Unie

De overheidsuitgaven daalden in 2016 met 2,6 miljard euro ten opzichte van een jaar eerder. Lagere bni- en btw-afdrachten aan de Europese Unie speelden hierin een grote rol. De afdrachten daalden met respectievelijk -2,6 miljard euro en -1,2 miljard euro. Van de twee afdrachten samen was 3 miljard euro eenmalig. De aankopen van goederen en diensten zijn met 1,6 miljard euro gedaald. De rentelasten waren bijna 1 miljard euro lager. Ook heeft de overheid in 2016 minder geïnvesteerd.

Ondanks het feit dat de uitgaven daalden, stegen de subsidies in 2016 licht. Ook is er meer aan salarissen en uitkeringen betaald, respectievelijk 1,6 miljard euro en 3,0 miljard euro. Hoewel de AOW-leeftijd is verhoogd, zijn de kosten van de AOW in 2016 met ruim een miljard euro gestegen.

Ontwikkeling uitgaven in 2016 (mld. euro)

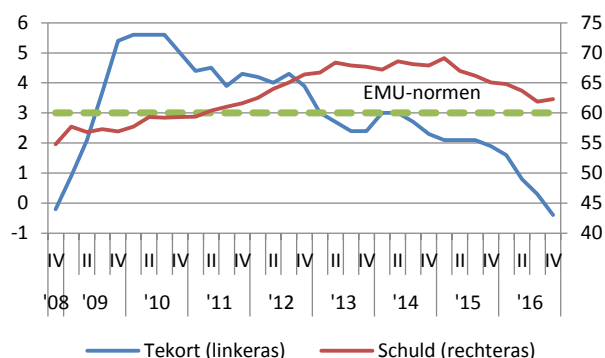

StatLine: Overheid; inkomsten en uitgaven

Overheidstekort en -schuld dalen verder

De Nederlandse overheidsschuld is in 2016 met bijna 7 miljard euro afgenomen, tot 434 miljard euro. Dat kwam onder meer door het positieve overheidssaldo. Als percentage van het bbp is dit een afname van 2,9 procentpunt tot 62,3 procent. In 2011 was de schuldquote voor het laatst op dit niveau. In dat jaar passeerde de schuldquote de Europese norm van 60 procent van het bbp. Na een piek in de schuldquote eind 2014 van 67,9 procent bbp, is er al twee jaar sprake van een daling. Dit is onder andere het gevolg van de gunstige ontwikkeling van de overheidstekorten, een stijging van het bbp en vrijgekomen middelen uit financiële activa door de overheid. Voorbeelden van dat laatste zijn de afwikkeling van rentederivaten, de verkoop van aandelen ABN AMRO en ASR en de verkoop van de voormalige SNS-vastgoedtak Propertize in 2016.

Overheidstekort en -schuld op jaarbasis (%bbp)

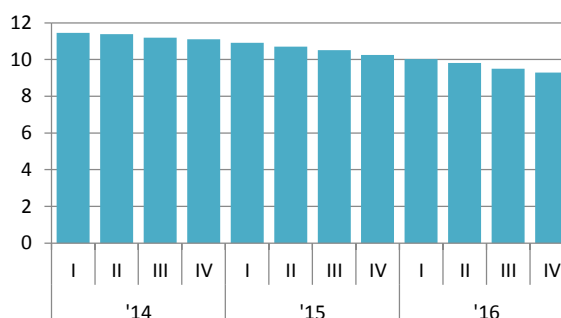
StatLine: Overheid; kerncijfers

Rentelasten verder omlaag door obligaties met negatieve effectieve rente

De rentelasten van de overheid namen in het vierde kwartaal verder af. De afname werd, naast aflossing van staatsobligaties, veroorzaakt door uitgifte van staatsobligaties met een negatieve effectieve rente.

Dit werkt als volgt: de belegger betaalt bij aankoop van de lening eenmalig een groter bedrag dan de nominale waarde. De staat ontvangt de 'negatieve rente' dus in één keer bij de uitgifte. Volgens de Europese boekhoudregels moeten deze eenmalige extra inkomsten worden uitgesmeerd over de looptijd van de obligatie. Als bijvoorbeeld obligaties met een looptijd van vijf jaar met een negatieve effectieve rente worden uitgegeven, heeft dat vijf jaar lang een gunstig effect op het overheidstekort.

Rentelasten overheid op jaarbasis (mld. euro)

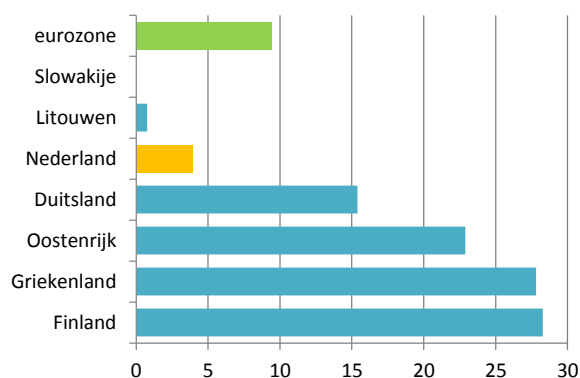
StatLine: Overheid; inkomsten en uitgaven

Internationaal

Nederland garant voor 27 miljard euro aan schuld in 2015

De Nederlandse overheid had in 2015 voor 26,8 miljard euro aan schuldgaranties uitstaan. Dit is 4,0 procent van het bbp. Dat is evenveel als in 2014 en ruim onder het gemiddelde in de eurozone van 9,4 procent. Het gaat bijvoorbeeld om garanties op exportkredieten. Garanties hebben geen effect op het overheidssaldo en de overheidsschuld. Er is pas een effect op saldo en schuld als een beroep wordt gedaan op de garantie. Er zijn vijf eurolanden die minder schuldgaranties hadden uitstaan als percentage van het bbp. Binnen het eurogebied bestaan grote verschillen. De Baltische staten en Slowakije hebben allen minder dan 1,6 procent van hun bbp aan schuldgaranties uitstaan, terwijl Oostenrijk, Griekenland en Finland meer dan 20 procent aan schuldgaranties hebben uitstaan. Duitsland staat absoluut gezien garant voor het grootste bedrag, wat in 2015 neerkwam op 488 miljard euro.

Schuldgaranties in 2015 (%bbp)

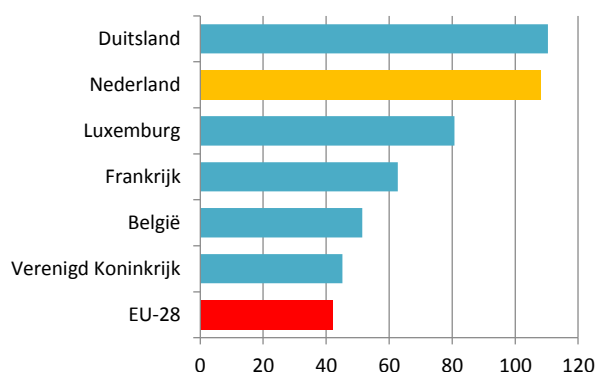

Eurostat: Government Guarantees

Nederlandse overheidsbedrijven relatief hoge schuld

Nederlandse overheidsbedrijven hadden in 2015 een hogere schuld als percentage van het bbp dan gemiddeld in de EU. Nederlandse overheidsbedrijven hadden een schuld van 108,1 procent van het bbp, terwijl de gemiddelde schuldquote van overheidsbedrijven in de EU 42,1 procent was. Overheidsbedrijven vallen onder zeggenschap van de overheid vallen en bieden hoofdzakelijk goederen en diensten aan tegen marktprijzen. Hoge schulden van overheidsbedrijven betekenen een mogelijk risico voor de overheidsfinanciën omdat overheden hun overheidsbedrijven veelal financieel zullen steunen in geval van financiële problemen. Het merendeel van de schulden van overheidsbedrijven was afkomstig van banken waar de overheid in 2015 zeggenschap over had, zoals ABN AMRO en BNG. Ook in de buurlanden vormden de schulden van banken de belangrijkste component. Volgens Europese regels tellen schulden van overheidsbedrijven niet mee in de berekening van de EMU-schuld.

Schuld overheidsbedrijven in 2015 (%bbp)

Eurostat: Liabilities of government controlled entities classified outside government

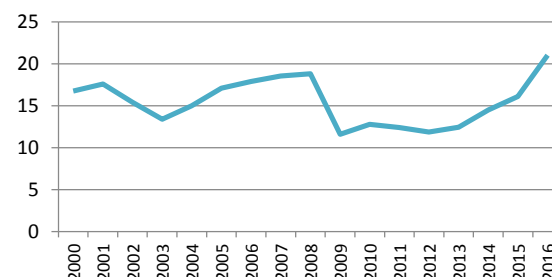
Rijksoverheid

Opbrengst vennootschapsbelasting een derde hoger

In 2016 incasseerde de overheid 21 miljard euro aan vennootschapsbelasting, bijna een derde meer dan in 2015. Nooit eerder leverde de vennootschapsbelasting de schatkist zo veel op. In vergelijking met het crisisjaar 2009 lagen de inkomsten uit de vennootschapsbelasting ruim 9 miljard euro hoger.

De ontwikkeling werd sterk beïnvloed door de mogelijkheid van bedrijven om verliezen uit het verleden te verrekenen met huidige winsten. Doordat verliezen verevend kunnen worden met winsten werkt economische groei veelal vertraagd door in de ontvangsten van de vennootschapsbelasting. De verrekening zorgt voor een grillig verloop van de opbrengst van de vennootschapsbelasting.

Opbrengst vennootschapsbelasting (mld. euro)

StatLine: Overheid: ontvangen belastingen

Decentrale overheden

Gemeenten heffen 2,5 procent meer ozb in 2017

Gemeenten begroten voor 2017 bijna 3,9 miljard euro inkomsten uit onroerendezaakbelasting (ozb). Dit is 2,5 procent meer dan voor 2016. De ozb op woningen levert alle 388 gemeenten voor 2017 naar verwachting ruim 2 miljard euro op, iets meer dan de ruim 1,8 miljard euro die de ozb op niet-woningen zoals kantoren, winkels en bedrijfspanden opbrengt. Van die bijna 3,9 miljard wordt 0,6 miljard euro door de vier grote gemeenten geïnd.

Bij grotere gemeenten ligt het aandeel van de ozb niet-woningen gemiddeld hoger dan bij kleinere gemeenten. Bij kleinere gemeenten komt gemiddeld meer dan de helft van de ozb-inkomsten uit woningen. In grotere steden zijn doorgaans niet alleen absoluut, maar ook relatief veel bedrijven en instellingen gevestigd.

Vooral in de vier grote steden speelt de ozb op niet-woningen een grote rol. Bijna 22 procent van de opbrengst van alle ozb-heffingen op kantoren en bedrijfspanden in Nederland komt voor rekening van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Rotterdam int drie kwart van alle ozb-inkomsten bij niet-woningen, tegen een kwart uit woningen. Amsterdam, Den Haag en Utrecht krijgen allemaal iets minder dan twee derde van de ozb binnen op niet-woningen en de rest uit woningen. Absoluut gezien int Rotterdam in 2017 naar verwachting het meeste: 236 miljoen euro. Amsterdam volgt met 167 miljoen euro. Utrecht int 96 miljoen euro, Den Haag ten slotte 85 miljoen euro.

Er zijn een aantal kleinere gemeenten waarvan de ozb op niet-woningen naar verhouding veel oplevert. Dat komt doordat er relatief veel economische activiteiten plaatsvinden. Het gaat om gemeenten waar grote industrieën en/of havens zijn gevestigd. Zo heeft gemeente Moerdijk een groot industrieterrein binnen

Aandeel ozb niet-woningen in totale opbrengst ozb, begroting 2017

CBS: Gemeenten heffen dit jaar 2,5 procent meer ozb

haar gemeentegrenzen. De gemeente Eemsmond omvat zeehavens, terwijl de gemeente Haarlemmermeer luchthaven Schiphol op haar grondgebied heeft.

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van cijfers zoals deze op 31 maart 2017 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers beschikbaar. Deze kunt u vinden via de links onder de grafieken.
- De cijfers zijn doorgaans niet seizoensgecorrigeerd. Indien dit wel het geval is, staat dit aangegeven in de tekst/grafiek.

Colofon

Tekst Sector Overheidsfinanciën en Consumentenprijzen

Datum 31 maart 2017

Meer informatie

CBS Infoservice: [infoservice online](#)
Telefonisch (09.00-17.00 uur) 088 570 7070

Media:
CBS Persdienst: persdienst@cbs.nl
Telefonisch: 070 337 4444